Ч. 42 Середа 24 лютого (8 марта) 1899. Рік IX

Виходить у Львові що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жадане і за зложенем оплати почтової.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтової.

# НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої".

Передплата у Львові в агенциї дневників пасаж Гавсмана ч. 9 і в ц. к. Старостствах на провінциї:
на цілий рік зр. 2·40
на пів року „ 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.
З почтовою пересилкою:
на цілий рік зр. 5·40
на пів року „ 2·70
на чверть року „ 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр.

## Соймъ краєвий.

Девяте засїданє з дня 6 марта відкрив маршалок о 11 годинї. При читаню петиций забирали слово пос. Вайґель і Остапчук (в справі громади Глубічка малого). Предложенє правительства з проектом закона о шкільних властях надзираючих відослано до шкільної комісиї. Пос. Поточек мотивував своє внесенє, щоби при кр. Видїлї установлено інспекторат ветеринарийний. Слїдовала відтак розправа над справозданем шкільної комісиї о народних школах. З черги говорив пос. Бернадзїковский (людовець). Бесїдник уважає, що гріш на учительскі конференциї марно викидає ся, бо на сих конференциях учителї не радять, а слухають лише розказів інспекторів. Деякі уступи в книжочках шкільних суть дуже непрактично уложені а іменно ті, що трактують про господарскі діла. — Пос. Солеский (демократ) полемізував з виводами пос. Окуневского і каже, що кр. Рада шкільна більшою опікою окружає рускі як польскі школи. Щоби учитель народних шкіл лучше сповняв свою задачу на селї, треба єго брати зпосеред селяньского стану. Бесїдник годить ся на змагання властий шкільних до того, щоби наука в народних школах більше увзглядняла будуче практичне званє учеників. Теперішні наукові пляни для народних шкіл не зовсїм відповідають потребам. Сї пляни уложено дуже поспішно, а притім не подбано о відповідні підручники. В сих підручниках подибуємо великий хаос. Суть там знамениті уступи побіч дуже слабих. Підручники деякі укладали професори університетскі, котрим недостає відповідної техніки. — Віцепрезидент краєвої Ради шкільної п. Бобжиньский відповів насамперед на закиди пос. Окуневского, мов би то Рада шкільна стреміла „до реакциї, до обниженя уровеня просьвіти і отуманеня народу". Дальше доказував бесїдник, що підручники „Шкілки" скритиковано занадто остро і несправедливо. Що-до конференций учительских то Рада шкільна не хоче, щоби они були родом парляменту, перед котрим можна би бути одвічальним. Відтак доказував бесїдник пос. Окуневскому, що той навів хибно числа що до руских шкіл, бо наводив школи утраквістичні, що-до котрих нема автентичної статистики, а автентичні дати виказують, що коли в 1875 р. було руских шкіл народних 1340, то в 1896 було їх вже 2116. То преці не зменшуванє. — Промавляв ще пос. Милян, котрий доказував, що вихованє треба лишити родичам, а школа нехай займає ся просьвітою. Два типи шкіл сїльский і міский, треба злити в один. — Наконець промавляв ще референт кн. Юр. Чарториский і сказав, що сойм то не шкільна анкета, щоби займати ся подрібно всїлякими підручниками. Мілянови відповів, що загал селян домагає ся окремого сїльского типу шкіл, а школа повинна займати ся вихованем. Наконець звернув бесїдник ще увагу пос. Окуневского на то, що більшість соймова відносить ся тепер зовсїм инакше до жадань Русинів як перед 30 лїтами, а прийде час коли й посол Окуневский получить ся з тими послами, що спільно працюють з Поляками. (Пос. Окуневский: Браво!)

По сїм ухвалено внесеня комісиї і принято до відомости справозданє кр. Ради шкільної о станї шкіл народн. і семінарий учительских, а резулюцию пос. Окуневского жадаючу веденя статистики шкіл і дїтий руских і польских та катастру фондів на удержанє шкіл руских і польских відкинено. — Ухвалено і друге внесенє комісиї що-до основуваня мужеских семінарий учительских, а поправку посла Окуневского, щоби викинути „мужеских" а поставити „женьских", відкинено. На тім закінчено засїданє, а слїдуюче назначено на середу.

## Новинки.

*Львів дня 7-го марта 1899.*

— **Іменованя.** П. Міністер судівництва іменував ад'юнкта при львівскім судї краєвім Ізид. Децикевича секретарем судовим при краєвім судї в Кракові.

— **Є. Е. п. Міністер для Галичини** др. Адам Єнджейович приймав вчера о годинї 11-ій перед полуднем в ц. к. Намістництві власти і репрезентациї. Є. Е. п. Міністрови представили ся: репрезентанти духовеньства, радники ц. к. Намістництва під проводом п. Віцепрезидента Намістництва Лідля, краєва рада шкільна, Є. Е. Президент висшого суду краєвого др. Тхоржницкий, прокуратор

7)

## ІНДИЯ, ЕЇ НАРОДИ І ЇХ ІСТОРИЯ.

*(Після Пфлюк-Гартунґа, Танера, Веґенера і др. зладив К. Вербин.)*

III.

Коли Европейцї стали перший раз добирати ся до Індиї і португальска займанщина. — Як Голяндцї переперчили Анґлїйцям і перший початок анґлїйскої всхідно-індийскої компанії. — З помічника купецкого полководець і полїтик. — Анґлїйцї в „Чорній дірі". — Борба Анґлїйців з Французами о пановане в Індиї. — Розширенє і укріплене анґлїйского пановання в Індиї.

(Дальше).

Тепер настали нові небезпечности. Панове судиї, що так сьвітло побідили раду і оборонили ґубернатора, почули параз велику силу в собі. Они почали щораз більше розширяти свою власть і таки вже всїх потягати до одвічальности. Тепер вже й правительство і Інди почули страшенний гнет, особливо же Инди, котрі параз мусїли піддати ся праву, котрого они не розуміли і котре їх не розуміли. Індийского вельможу потребував лиш хто небудь запізвати до суду за яку дрібничку, а єго зараз тягнули до криміналу і замикали, а криміналы були такі маленькі і тїсні, що замкнути когось в них при такій спецї як в Індиї, значило то само, що брати на тортури. Та й не було досить гроший, щоби всїх арештантів живити, отже богато з них гинуло з голоду. При вибираню податків діяли ся великі надужитя, краєві суди не мали нїякого значіня, а нарід оскорблювано в єго найсьвятїйших чувствах, бо зневажувано єго звичаї і єго віру. Нарід почав бурити ся, і настала обава, що впрочім так спокійні Бенґальцї збунтують ся магометани спільно з Гіндами. Надармо запротестувало правительство против такого поступованя; судиї потягнули навіть ґубернатора і раду до одвічальности. Они зробили ся верховною властию над правительством. Ще лиш силою можна було той стан змінити.

Але то була річ небезпечна, особливо же в виду того роз'яреня, яке панувало в народі, і Гестінґс придумав инший спосіб. Він підкупив головного свого противника в той спосіб, що утворив для него посаду старшого судиї в службі компанії з подвійною платнею. Рівночасно порушив він справу і в анґлїйскім парляменті, котрий в 1881 р. ухвалив новий закон для управильненя індийского судівництва, в котрім правительству застережено становище, яке єму належить ся, а надужитя усунено розумно на основі місцевих відносин. Незадовго по тім скасовано посаду старшого судиї.

Доки грозила небезпечність зі сторони судиїв, була в правительстві згода; ледви она минула, настали знов давні роздори. Вже із за того в який спосіб Гестінґс позбув ся старшого судиї, прийшло межи ним а Франсісом до сварки, і один другого ганьбив послїдними словами, та витягав на верх, що лиш знав. Наконець прийшло до поєдинку на пістолети, в котрім Гестінґс ранив тяжко свого противника. Франсіс, знеохочений тим чого не міг змінити, виїхав назад до Анґлїї з непримиримим гнївом в серци. В анґльо-індийскім правительстві настала знов згода і здібність до роботи, а була вже найвисша пора до того.

В полудневій Індиї були дві великі музулманьскі держави; держава Нізама [1]) і держава Місоре, де був султаном Гідер Алї. Сей султан походив з низького роду, але основав сильну державу, котрою правив дуже зручно. Ще лютила ся війна з Магаратами, як вже нове нещастє спало було на правительство в Мадрасї, коли володїтелї обох тих держав підняли ся против Анґлїйців. Султан Гідер Алї вирушив несподївано зі 100 пушками і 90.000 войска, по части під командою французских офіцирів, і пустив ся з Місоре в долину анґлїйского впливу, напав на анґлїйску армію і розбив еї, та до трох недїль заняв майже всю анґлїйску посїлість, з виїмкою кількох кріпостий. Перед мурами Мадрасу показала ся була кавалерия ворога. Гідер Алї показав ся найнебезпечнїйшим ворогом Анґлїйців, якого они коли небудь мали в Індиї.

Ледви що то стало ся, як вже й Гестінґс кинув ся з цїлою силою; насамперед позискав собі знову Нізама, заключив мир з Магаратами

[1]) Нізам — головний титул володїтеля Гайдерабаду у всхідній Індиї. Слово се походить первістно від арабского, що значить „порядок".

державних, краева дирекция скарбу з віцепрезидентом дром Коритовским, прокуратория скарбу, ректорат університету і політехніки, директор почт, директор зелізниць, відпоручники ради міскої, академія ветеринарії і пр. Відтак уділяв Е. Експ. приватних авдиенций. О годині 3-ій по полудни від'їхав п. Міністер поспішним поїздом до Відня.

**— Перенесеня.** П. Намістник переніс повітового секретаря Фр. Козловского зі Скалата до Львова.

**— З „Сокола“.** Хата товариства ґімнастичного „Руский Сокіл у Львові“ перенесена з днем 1-го марта с. р. до дому улица Хорущини ч. 7 официни I. поверх число дверий 11. Там можна дістати також календар „Руський Сокіл“ на рік 1899, в котрім поміщено підручник для сторожий огневих. Ціна за примірник 30 кр. в. а. З провінциї найліпше замовляти пересилаючи переказом 34 кр.

**— Пруский бальон.** В Грибові появило ся дня 2-го марта с. р. трех пруских офіцирів в повних мундурах і при шаблях, що в товаристві австрийского офіцира ішли до будинку староства. Були то члени виправи бальоном. Підняли ся у воздух дня 1 го марта в Берлині о годині 10-тій 50 мін. рано, минули австрийску границю вже о годині 3-тій з полудня, а о годині 4-тій і 40 мін., отже по 6-годинній їзді опинили ся вже в Карпатах, в грибівскім повіті в селі Богуша. Так отже дорогу майже 700 кільометрів відбули в шістьох годинах, так, що на годину летіли 115 кільометрів. Офіцирів утомлених воздушною їздою приняли селяни в Богуші спершу з недовірием, тим більше, що не знали, що то за диво упало з неба і бояли ся до бальона приступати, а крім того в цілім селі крім одного коршмаря не розумів ніхто ні слова по німецки. Вкінци, коли офіцири розмовили ся з арендарем, удало ся ему якось намовити селян, аби помогли зложити бальон на віз і відвезли его на зелізничу стацию до Грибова, звідки зараз вислано его зелізницею до Берлина. Командант сандецкого полку повідомлений о приїзді наводушних подорожних, вислав на їх стрічу австрийского офіцира, котрий провів їх до грибівского старости п. Тустановского, котрий приймив їх дуже гостинно. — Після обчисленя офіцирів, перелітали они над Санчом в висоті 1300 метрів. Для глядячих голим оком з Нового Санча представляв ся бальон як куля о промірі $1-1\frac{1}{2}$ метра. Бачено також прикріплену до бальона лодку і звисаючу з лодки грубу линву. Офіцири оповідали, що висоту, в якій находить ся бальон, особливо в ночи, можна відгадати, коли кличе ся звернувши уста до землі, від котрої відбиває ся відгомін і вертає до бальона. При чистім воздусі удає ся така проба до висоти 700 метрів. Добрими точками, після котрих можна пізнати в ночи, де находить ся бальон, суть зелізничі стациї осьвітлені, котрих видко нараз по кілька із значнійшої висоти. В Карпатах — як оповідали офіцири — вхопили бальон супротивні вітри і крутили ним, при чім чути було у воздусі якийсь дивний гук. Воздухоплавці відїхали з Грибова дня 2 марта просто до Берлина, куди прибули в суботу.

**— Населенє Черновець** після послїдного справозданя центральної комисиї статистичної, числить тепер 60.087 душ.

**— Вибух ропи.** В Биткові під Солотвиною вибухає від кількох днів в глубині 510 метрів, ропа, з котрої в чотирох годинах наповнено резервоар обему 300 бочок. а других тілько дістало ся до гірского потока Битьківчик. Ґрунт з ропою належить до спілки „Мархвицкий, Бідерман і Берґгайм“.

**— Нагла смерть на двірци.** На двірци Підзамче у Львові приїхала в неділю Рожа Вір, жінка купця з Тернополя. Тут нагле занедужала так, що треба було покликати поготівлє ратункової стациї. Заким однак прибула лікарска поміч, недужа померла серед страшних судорогів. Тіло померщої відставлено до трупарні при головнім шпитали.

**— Жертвою мести** упав вчера побережник властителя бровара на Погулянці у Львові Іван Опрись. Лісні злодії напали на него і так тяжко его побили, що треба его було відвезти на стацию ратункову, де сконстатовано у него зломане руки і дві великі рани на голові, а крім того здаеть ся мае розбиту голову. Побитого відставлено до загального шпиталя.

**— Нещастна пригода з пістолетом.** В помешканю робітника Цибуляка при ул. сьв. Мартина ч. 5 у Львові висів на стіні набитий пістолет. Вчера пізним вечером здоймив найстарший син оружие із стіни і почав разом з молодшим братом бавити ся. Отець не причуваючи, що пістолет набитий, не уважав на хлопців, аж нараз роздав ся гук вистрілу і молодший 13-літний син Антін упав на землю з перестріленим раменем. Мати привела хлопця на ратункову стацию, де вимлено єму кулю з рамени і рану перевязано. Бідний хлопець здаеть ся не буде міг володіти рукою.

**— Помер** Михайло Купчиньский, бувший студент медицини, дня 3-ого марта в 33 тім році житя, в Краківци. В наслідок тяжкої недуги, в яку попав перед шістьма роками, мусів покійний залишити свої студиї, аж вкінци смерть увільнила его від тяжких мук. Похорон відбув ся в неділю.

## Господарство, промисл, торговля, гігієна і вихованє.

### Добрі ради.

— Чому у нас люди боять ся господарства. Фактом єсть і того мабуть ніхто нам не заперечить, що наші люди боять ся господарства. Селянин его держить ся, бо мусить, бо не має иншого способу до житя; але нехай би лиш знайшов той спосіб, то певно би зараз покинув господарство; він же як може, то й дітий своїх учить на що иншого — ему здає ся, що на „пана“ — лиш не на господаря. О висших клясах, о інтеліґенциї нема вже й бесіди, у тої найбільше щастє коби де стати на службу в якім уряді, хоч би за писаря, за діурніста, канцеліста, а хто вже яким ад'юнктом або, боже борони, комісарем, то вже таки нема по над то. Яка ж причина, що наші люди так дуже боять ся господарства рільного? Причиною тому богато обставин. Селянин каже: Як же тут господарити, коли не-

---

а тогди з цілою силою кинув ся на султана. До Мадрасу післав кораблями войско під проводом Сер Кута (Coote) і освободив місто. Відтак прийшло до довшої війни, в котрій Гестінґс, що правда, побив султана в 1781 р., але той все-таки держав ся і не уступав з поля аж до самої смерти. В 1784 р. заключив Гестінґс мир з сином Ґідера на тій основі, що обі сторони віддали собі взаїмно ті землі, які були собі забрали.

До всіх тих подій прилучили ся були ще й фінансові клопоти. Гестінґс мусів вести великі війни, що коштували богато гроший, мусів платити високу платню многим урядникам, а тут треба ще було слати й цілі скарби до каси компаниї. Отже треба було старати ся всілякими способами о гроші, хоч би прийшло ся стати розбійником на великі розміри. Ощадности і поправа відносин торговельних та вибиране податку не помагали нічого. Отже він звернув свою увагу на скарби краєвих володітелів.

Від Анґлійців було зависиме князівство Бенарес, в котрім процвитали науки і рахманьска побожність. Против давнійшого приреченя наложив він на володітеля сего князівства велику дань, а коли той тому спротивив ся і шукав помочи у противників ґубернатора, казав его Гестінґс арештувати, щоби тим лекше міг его ограбити. Того було вже за богато; національні і релігійні чувства були заподто вже оскорблені. Вибухла страшенна ворохобня, Анґлійців різано, де лиш якийсь показав ся, раджі удало ся серед того заколоту утечи, а розлючені товпи народу обступили дім ґубернатора; зі всіх сторін надходили щораз то нові товпи розлюченого народу.

Гестінґсови був би конець прийшов, як би раджа [2]) був сьміло виступив; але той сам налякав ся свого успіху і немав відваги брати ся до діла, підчас коли его противник холоднокровно і відважно ставив опір, а через тайних післанців зажадав, щоби ему прислали поміч. Анґлійске войско прибігло як лиш було можна найскорше на поміч, побило Індів, здобуло Бенарес і увільнило свого ґубернатора. Гестінґс віддав тогди на око пановане иншому князеви і наложив на него збільшену дань, а поправді зробив з князівства анґлійску посілість. Він забрав чверть міліона фунтів штерлінґів, войско его набрало ся всіляких маєтків, а доходи компаниї збільшив о 200.000 фунтів штерлінґів річно. Сьвітлість Бенареса пропала на віки.

А однакож і того було за мало для розбишацкої господарки. Скарби помершого набоба з Ауд були в руках так званих беґум [3]), матери і бабки теперішного реґента. Той реґент, чоловік недбалий а люблячий добре жити, винен був дань а не мав гроший. Гестінґс змовив ся з ним, щоби беґумам забрати їх скарби. Отже їх обжаловано о то, що нїби то они піддержували ворохобню в Бенаресі, що потвердив також старший анґлійский судия. Але тепер вже й синови стало лячно такого злочину. Та дарма, вже не було ради. Анґлійске войско обступило палату княгинь; їх мучили до того кайданами, тортурами і голодом, аж видерли від них міліон фунтів штерлінґів. Коли Анґлійці мали вже гроші в руках, пустили старенькі княгині на волю а они тогди аж розплакали ся з радости, що їм даровано житє і дякували Анґлійцям як би яким великим добродіям та желали всего добра за ту ласку.

Се діло Гестінґса викликало навіть в самій Анґлиї таке обурене, що король видів ся спонуканим зажадати відкликаня Гестінґса. Але компанія не могла обійти ся без него і спротивила ся тому. Він лишив ся на своїм становищи аж до 1785 р. Ауд платив річно 800.000 фунтів штерлінґів а Бенарес половину з того. Тепер вже минав спокійно час его панованя; ніхто ані із своїх ані з Індів не важив ся ставити опору. Гестінґс мав необмежену власть.

Зато вибухла тим сильнійша борба межи компанією а короною о верховну власть чи радше може о пановане в Індиї. Справою сею займав ся і парлямент. То було в 1784 р. Президентом міністрів був тогди Віллем Піт (молодший). Він предложив тогди ново вибраному парляментови проєкт закона для Індиї — India bill — на основі котрого верховну власть над всхідно-індийскою компанією і єї державою мала мати зверхність державна, рада надзираюча, іменована королем. Та рада надзираюча мала займати ся всїма справами компаниї з виїмкою єї торговлі і єї майна. Крім того признав сей закон королеви право іменувати найвисшого команданта для всхідної Індиї і ґенерального ґубернатора, потверджувати іменоване всїх тамошних висших урядників, і право їх усувати. Для Індиї було отже установлене нїби окреме міністерство державне і власть бенґальскої президентури була вже обмежена. Для Гестінґса не було вже тут місця. По 16-ти роках своєї діяльности зложив він добровільно свій уряд і виїхав з Калькути. Великі маси народа стояли на дорозі, коли він виїздив а богато кораблїв відводило его долї рікою до моря. Та й Інди все ще зі страхом придивляли ся его виїздови, в души певно раді, що позбули ся такого европейского цивілізатора.

Гестінґс вернув до Европи з тим почутєм, що доказав великого діла, що він щось варт, що він богач; а однакож ждала его сумна будучність. В Льондоні витали его з великими почестями, король відзначав его, директори компаниї складали ему публично подяку, міністерство було ему прихильне. Все було би добре, коби лиш Гестінґс був тихо сидів, бо навіть і его найбільші противники мовчали не маючи відваги нападати на него серед загального одушевленя. Та ба, чуже добро розпирає боки; Гестінґсови забагло ся тепер до слави і богат-

[2]) Раджа (Raja) — титул індийский, значить тілько що князь; магараджа (Maharadja) — великий князь.

[3]) Беґум — індийский титул, значить тілько що „княгиня“.

ма на чім і з чим?! І то правда. Як нема землї і не ма капіталу, то годі й господарити. Людий інтелїґентних не кортить господарство, бо кажуть, що на то треба „хлопа“. Оттак одні і другі оправдують ся і викручують ся, а по нашій думцї правдива причина не так в зверхних, як у внутрішних обставинах: брак відваги і духа предприємчивости, лїнивство і брак енерґії, та сильної волї, байдужність — отсе по нашій думцї найважнїйші внутрішні причини, задля котрих у нас люди боять ся братись до господарки. Дальшими причинами суть: брак бистроти в погляді, мала просьвіта, брак знання людий і сьвіта, брак взірцїв господарскої роботи і брак фахової науки, а тепер аж приходять до сего ще й брак землї, та брак капіталу. А може ми неправду кажемо? Ну, то подумайте і скажіть, як гадаете (у кого воля і охота, то нехай і напише до нас на сей темат, а ми відтак видрукуємо). Як би комусь дав досить землї і капіталу і казав єму господарити, а у него були би всї ті браки, які ми повисше навели, чи був би з него господар? Чи не бояв би ся він господарства і не хотїв би позбути ся єго, та взяти ся до чогось иншого? Або на відворот: нехай хтось має всї ті прикмети, які повинен мати добрий господар, а не має нї землї, нї капіталу — як гадаєте, чи буде з него господар, чи нї? Ви скажете, що не буде, а ми скажемо, що буде. А то-ж як — спитаєте, — коли він не має нї ґрунту, нї гроша? — Ну річ проста, буде господарити на чужім ґрунтї, стане на службу, буде, скажім, гуменним, токовим писарем, стане економом, пізнїйше може й управителем якоїсь маєтности, приощадить трохи гроша, вийде на посесора, ба далї й купить собі село? Або може нї? Хиба-ж мало з нинїшних панів, що їх звуть дїдичами, були колись, як не они, то їх батьки, дїди і прадїди, писарчуками, та економами у других таких самих панів? — От видите, тотї не боялп ся, а наші страшно боять ся господарства. Щоби же не бояли ся, то треба, щоби они старали ся усунути з себе тї причини, що ту обаву викликують, значить ся, наші люди повинні старати ся о то, щоби виробити в собі відвагу і духа предприємчивости, щоби не були лїниві і набрали енерґії, щоби виробляли в собі сильну волю, щоби були огляднї і запопадливі і памятали на будучність, щоби учили ся всего і просьвічали ся, щоби старали ся пізнавати сьвіт і людий бодай з книжок, та щоби не пускали ся на високу науку, котра вимагає богато часу і праці а дає мало, але щоби учили ся господарства і брали ся зараз до него, і дорабляли ся маєтку, а попри то вже й самі образували ся висше так, щоби стояли на рівнї і з тими, що кінчили високі школи.

— **Як закладати теплі скринї або інспекти?** Теплі скринї закладає ся на найтеплїйшім місци в городї до полудня, заслоненім від вітру. Висша сторона скринї повинна бути від півночи, низша від полудня. Звичайна величина вікон в такій скринп буває така: півтора метра довгі а на метер широкі; задна часть скринї (північна сторона) буває на дві дошки висока а передна лиш на дошку. Боки роблять ся в той спосіб, що на спідну дошку приходить друга косо перетята. Через то цїлий горішний беріг скринї єсть спадистий з гори на долину (від півночи до полудня) і на него кладуть ся вікна (рами з вправленими в них шибами). До малих скринь досить 2 або 3 вікна. На заложене такої скринї викопує ся яму на 40 до 60 центиметрів глубоко з рівними берегами. В так викопану яму накладає ся кіньского гною, котрий лежав вже 2 до 3 недїлї на купі, притолочує ся єго добре, аж яма буде повна а відтак на яму кладе ся скриню, котрої задна часть єсть на 30 до 36 центиметрів а передна на 20 цент. висока. Тогди сипле ся на гній верству доброї компостової землї на 12 до 15 центим. грубу. Скриню зверха обкладає ся доокола аж до її висоти верствою гною на 40 цент. широкою. Так зладжену скриню треба лишити на кілька днів в спокою, щоби гній і земля в нїй добре осїли ся, а відтак усипати нову верству на 4 центим. грубу мілко пересїяної компостової землї, змішаної з пятою частию піску. Перед тим ще треба давнїйшу землю граблями зрушити і нову на нїй заскородити. Скриню накриває ся відтак вікнами і в нїй буде вже до 20 степенів тепла; она готова вже до засіву. До теплих скринь треба ще соломяних мат, котрими вікна вкривають ся на ніч, або й в день в часї великої студени. („*Народ. Часоп.*“)

### Переписка господарска.

**М. з над Рати:** 1) Чим кормити одномісячні телята, щоби добре виглядали і росли? — По 4 тиждняях дає ся теляткови дві третини незбираного молока а одну третину теплої води, котру домішує ся до молока. Рівночасно дає ся теляткови по кілька разів на день мягонького доброго сїна і шротованого вівса. В другім тиждни дає ся знов трохи меньше молока і так поступає ся поволи дальше, аж телятко привикне до сухої пашї. Молоко дає ся або просто від корови, або коли оно збиране то треба єго переварити. Коли дає ся збираного молока, в котрім брак товщу, то той товщ треба заступити або варом льнянного насїння (зерно треба потовчи) або зварити чир з гороху (треба перецїдити, щоби лупинка лишила ся) з вівса, або з кукурудзяної (але не стухлої) муки. Таке пійло треба телятам давати тепле, бо від студеного можуть дїстати бігунки. — 2) Про карафіоли розкажемо иншим разом в „Добрих радах“. — 3) Про закладане інспектів або теплих скринь писали ми вже тілько разів, що чей всї читателї наші повинні би то знати. Мимо того повтарямо раду повисше. — 4) **Камелїї** вимагають теплоти 8 до 10 степенів Цельзия (в зимі) і вохкого воздуха, котрий очевидно дасть ся лиш в теплївни (оранжериї) найлїпше удержати. Длятого камелїя, держана в комнатї, не буде нїколи так красно виглядати, як з оранжериї. Камелїї садить ся в землю, котру так робить ся: 1 часть піску, 1 часть землї з листя, 1 часть землї з города, 2 части вересовини (землї, де росте верес — еріса і сосни), 2 части порховини або землї із ставища і трохи вугля потовченого на порох. Від весни через лїто треба її держати в продувнім місци в теплївни, трохи в тїни та кропити зрана і вечором. В осени треба перестати кропити і зачати аж тогди, коли оранжерия зачинає ся отоплювати.

---

ства ще й титулу та визначного становища, іменно же забагло ся єму стати льордом і членом палати панів.

Один з єго прихильників порушив сю справу в парляментї. Тогди зробила ся буря, що й гордий дуб вирвала з корінєм. Головним противником колишнього ґубернатора показав ся Едмунд Берк (Burke), чоловік з глубоким почутєм права, котрого боронив пристрастно і завзято. Був то чоловік вже старий (він родив ся 1730 р.) і трохи згризливий, але знав дуже добре Індів та индийскі відносини і виступив в оборонї гноблених і поневіряних народів индийских. Єго підпирав і подавав всякий материял єго приятель з молодих лїт Франсіс, той непримиримий противник Гестінґса ще з Калькути, а тепер член парляменту. Поза сими двома стояла цїла лїберальна партия народна або так звані віґи (Whig) зі своїми знаменитими бесїдниками.

Коли Берк став Гестінґса обжаловувати перед парляментом, мусїв той стануги перед палату послів і боронити ся. Розпочав ся формальний процес, котрий зразу виходив в користь обжалованого, але опісля ставав ся для него щораз грізнїйшим. Гестінґса обжаловано о тяжкі злочини і о зле поступоване в Індиї. Процес той розпочав ся з початком 1788 р. і тягнув ся аж до весни 1795. Остаточно Гестінґса увільнено. Коли він з покорою на колїнах вислухав вироку і вийшов з парляменту, був вже зруйнованим чоловіком. Семилїтний процес і лиха господарка дома пожерли весь єго маєток так, що він ледви ще мав з чого жити. Але всхідно-индийска компания не дала загибати з голоду чоловікови, що так дуже був заслужив ся і визначила єму значну пенсию. Він відкупив був той ґрунт, що належав колись до єго родини і де він зріс був хлопцем на селї і там доживав свого віку аж до 1818 р., коли то помер в 86-ім роцї житя. Тимчасом виросло було нове поколїнє, котре виділо лиш єго заслуги для Анґлії. Коли він по вісімнайцяти роках по виданю увільняючого єго вироку явив ся знову в парляментї, встали всї члени тогож і віддали єму честь.

Пфлюк-Гартунґ в своїй розвідцї Die Helden der Kolonialwesens так характеризує Гестінґса: Гестінґс виглядав з поверховности на великого чоловіка слабої будови тїла. Єго приватне житє було без докору, він був добрим приятелем і мужем. Але иньша була єго полїтика і адмінїстрация; однакож треба й то зважити, що арабску Індию не треба мірити европейскою мірою і що він увійшов в систему, котра опираючись на захланности, здирстві і насильстві опановувала кождого, хто приступив до керми. Відносини тут так само провинили як і ґубернатор, котрий став ся для Індиї під многими взглядами злочинцем... Головною чертою єго особи єсть правдиво британьска безвстидність, котрій здає ся, що цїлий сьвіт лиш для неї сотворений, котра чуючись завсїгди в праві, переводить все з зелїзною силою волї і безпощадностию, для котрої нема нїякого чужого права, нїякої чужої чести, нїякого чужого щастя. Був то чоловік безмежного довіря до себе самого, безвстидно сьмілий з зелїзним чолом, твердого серця неподатливий, ненаситний, розважний, чоловік, що дивив ся на все ясно і холодно, що радив спокійно, а брав ся борзо до дїла. Чоловік не мав у него нїякого значіня, бо він був без совісти, робив других орудием або душив їх, уживав всяких средств навіть найпідлїйших, щоби лиш дїйти до цїли.

Оттакі то люди як Кляйв і Гестінґс укріпили пановане Анґлії в Індиї. Чи розповідати о тім тут ще дальше? Нам видить ся, що і сего вже стане, щоби виробити собі досить ясний образ панованя Анґлїйцїв в їх кольониях. То само по за Кляйва і Гестінґса дїє ся ще й нинї в Індиї.

**(Дальше буде).**

---

## Телеґрами.

**Відень** 7 марта. W. Ztg. оголосила патент цїсарский, скликуючий сойми: ческий, стирийский, карнитский, країньский, шлезкий і форарльберґский.

**Рим** 7 марта. Папа вже подужав і вчера встав на кілька годин з постелї. Лїкарі сконстатували вчера пополудни, що теплота тїла, живчик і віддихане у Папи зовсїм нормальні.

**Мадрид** 7 марта. Президент кабінету Сільвеля відчитав в сенатї декрет королевої-реґентки з повідомленем о закритю сесії сенату, а в палатї послів декрет розвязуючий палату.

**Брукселя** 7 марта. Стан здоровля королевої бельґійскої погіршив ся; побоюють ся катастрофи.

**Білград** 7 марта. Росийский посол при тутешнім дворі Садовский, запрошений на богослужене і приняте на дворі з нагоди роковин проголошеня сербского королївства, не одержав запрошеня на обід двірский, котрий відбув ся вчера вечером. З тої причини посол виїхав і повідомив сербске правительство, що єго буде заступати радник посольства Манзуров. Причиною незапрошеня було єго вороже поведене супротив двору і впадаюче в очи приставане з членами опозициї.

---

За редакцию відповідає: **Адам Креховецкий.**

# TYGODNIK ILLUSTROWANY

З роком 1899-им розпочинаємо 40-ий рік істнованя нашого письма, хотячого і дальше бути приятелем кождого дому.

Завдяки моральній і материяльній підпорі суспільности, наш „Tygodnik", почавши від скромного початку, міг розширити ся і станути на рівній степени з подібними видавництвами цілої Європи.

По мисли засади; „Поводженє обовязує", старати ся будемо й дальше поступати наперед, аби бути першими в ряді ілюстрованих письм.

Почавши від 1-го січня 1899 року **розширяємо значно додаток повістий „Tygodnika": кождий передплатник** нашого письма, крім самого письма і дотеперішного додатку повістий, додаваного в аркушах і занимаючого найзнаменитші твори чужої літератури, **одержить**

## без ніякої доплати

(ані за книжки, ані за їх пересилку)

**12 томів письм**

## ГЕНР. СЄНКЕВИЧА.

Письма Сєнкевича вийдуть в новім, старанним виданю, **виключно для передплатників** „Tygodnik-a illustrowan-ого" і обіймуть — винявши спопуляризовану вже трильоґію —

**всї новелї, повісти, листи з подорожий,**

одним словом: цїлий доробок лїтератский знаменитого писателя, котрий здобув вже славу і популярність в цїлім сьвітї.

Кождий том Бібліотеки **СЄНКЕВИЧА** обнимати буде що найменше **10 аркушів**, формату звичайної 8-ки, **на добрім папері і добрим друком.** Загальне число томів буде около 30, містячих в собі слїдуючі твори Сєнкевича:

НОВЕЛЇ. Stary sługa. — Hania. — Szkice węglem. — Janko Muzykant. — Przez stepy. — Orso. — Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela. — Komedya z pomyłek. — Za chlebem. — Latarnik.— Niewola tatarska.— Jamioł. — Bartek zwycięzca. — Ta trzecia. — Sachem.— Sielanka.— Walka byków w Hiszpanii. — Wspomnienia z Maripozy. — Z puszczy Białowieskiej. — Wycieczka do Aten.— Wyrok Zeusa. — Z wrażeń włoskich. — Organista z Ponikły. — U źródła. — Lux in tenebris lucet. — Bądź błogosławiona. — Pójdźmy za Nim.

ЛИСТИ З ПОДОРОЖИЙ по Америцї і Африцї. — Листи з Риму, Венециї і Парижа.

ЛИСТИ О ЗОЛЇ.

ДРАМАТ. Na jedną kartę. — Czyja wina?

ПОВІСТИ. Bez dogmatu. — Rodzina Połanieckich. — Quo vadis, повість з часів Нерона.

Тим способом в протягу кількох лїт, кождий передплатник „Tygodnik-a illustrowan-ого", одержуючи річно звиж 120 аркушів найлїпших творів лїтератури польскої, стане властителем бібліотеки Сєнкевича, недоступної доси задля високої цїни для ширшого загалу читаючих.

Редактор: Др. ЙОСИФ ВОЛЬФ.

В слїдуючім роцї „Tygodnik" друковати буде одночасно **дві повісти оригінальні,** іменно, крім

## „KRZYŻAKÓW" СЄНКЕВИЧА

зачнемо з Новим Роком 1899-им друк більшої повісти п. з.:

## „ARGONAUCI" Елїзи Ожешкової, і

## ПРУСА „TAM!.."

Посїдаємо також оригінальну працю славного нинї заграницею писателя **Станїслава Пшибишевского,** котрий написав для нас по польски поему прозою п. з.: **„JASNE NOCE"** ілюстровану К. БРОНЕВСКИМ.

Крім того в части белетристичній маємо запевнене сотрудництво таких писателів, як: **Bałucki Michał, Ks. Chełmicki Zygmunt, Gliński Kazimierz, Gomulicki Wiktor, Jankowski Czesław, Jeske-Choiński Teodor, Jordan, Konopnicka Marya, Lubowski Edward, Or-ot, Reymont Władysław, Marya Rodziewiczówna, Sewer, Szymański Ad., Tetmajer Kaz.** і і.

Також помістимо для нас написані три специяльні студиї:
**„WSPOŁCZEŚNI POECI POLSCY"** написав А. ЛЯНҐЕ.
**„NOWA BELLETRYSTYKA POLSKA"** нап. А. ПОТОЦКИЙ.
**„O KRYTYCE WSPOŁCZESNEJ POLSKIEJ"** нап. Володисл. ЯБЛОНОВСКИЙ.

Посїдаємо також студию порівнавчу **Ігн. Матушевского:**
**„Stanowisko Mickiewicza w literaturze powszechnej",**
та працю Л. КОРОТИНЬСКОГО **„O TOMASZU ZANIE".**

Помістимо також незнані доси

**LISTY ZYGMUNTA KRASINSKIEGO do Delfiny Potockiej (1839-1843),** з поясненями Раймунда Станїслава КАМІНЬСКОГО.

Знаний фільософ і знаток Плятона п. **В. Лютославский,** жертвував нам оригінальну а дуже популярну розвідку п. з.:

**„Istnienie duszy",**

в котрій, на підставі науковій доводить, що в чоловіцї треба конче признати істнованє індивідуально-духового початку.

Дальші серії цікавої статї **Олександра Кравсгара**

**„O DAWNYCH PAŁACACH WARSZAWSKICH",**

з многими ілюстрациями, вже маємо, а крім того дуже інтересну річ **Г. Садовского** п. з.:

**„ORDERY I OZNAKI HONOROWE DAWNEJ POLSKI".**

В безплатнім додатку повістевім помістимо новий роман історичний звістного нинї угорского автора **Юлія Вернера** п. з.:

## „Z POPIOŁÓW".

Красний той і занимаючий роман з часів угорских війн домових, перетолкувала для „Tygodnik-а" п. В. Ярошевска.

**В ЧАСТИ ІЛЮСТРАЦИЙНІЙ** подамо **репродукциї найзнаменитших малярів наших також і красками.**

Видавцї: ҐЕБЕТНЕР і ВОЛЬФ.

**Передплату для ЛЬВОВА і ГАЛИЧИНИ принимає, числа оказові і проспекта даром висилає**

## Головна Аґенция і Експедиция „TYGODNIKA" у Львові

**Пасаж Гавсмана ч. 9 і всї книгарнї і контори письм.**

**Передплата виносить з додатками і премією т. є. з 12 томами письм Сєнкевича:**

У Львові: квартально: **3** зр. **60** кр., піврічно: **7** зр. 20 кр., річно: **14** зр. **40** кр.

В Галичинї з пересилкою почтовою: квартально: **3** зр. **75** кр., піврічно: **7** зр. **50** кр., річно: **15** зр.

З друкарнї В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера. — (Телефона число 569).